

*Moderne
schoenfabriek
afdeling
oppinnen.*

(Foto
Studio Dejonghe)

Zopas publiceerde het Westvlaams Economisch Studiebureau (W.E.S.) — als vierde in de serie van de sektoriële analyses van de Westvlaamse economie — een belangrijk rapport van 67 blz. over de schoennijverheid in West-Vlaanderen

Dit rapport ontleedt aan de hand van een medio 1960 gehouden enquête de huidige structuur, de evolutie en de verwachtingen van de Westvlaamse schoenindustrie. Na deze analyse volgt — als bijdrage tot verbetering van het contact tussen industrie en onderwijs — een lijst van ondernemingen die zich bereid verklaarden fabrieksbezoeken toe te laten voor de leerlingen van de vakscholen uit eigen streek en/of er mede instemden stagiaires uit het technisch onderwijs op te nemen; deze lijst wordt aangevuld met een opgave van de inrichtingen voor beroepsonderwijs in de sektor « schoennijverheid » in West-Vlaanderen. In appendix wordt nader aandacht besteed aan de seizoengevoeligheid van de tewerkstelling en de belangrijke gedeeltelijke werkloosheid in deze bedrijfstak.

West-Vlaanderen neemt een vrij belangrijke plaats in in de Belgische schoenindustrie. Op 30 juni 1959 waren in de Westvlaamse schoenbedrijven 5.319 personen tewerkgesteld of 28,1 % van de totale tewerkstelling in deze nijverheidstak in het Rijk. De schoenindustrie werd in de jongste naoorlogse periode gekenmerkt door belangrijke structurele wijzigingen. Tal van bedrijven zijn tijdens de recessieperiode 1952-1954 teloor gegaan, terwijl een tendens tot concentratie van de tewerkstelling zich doorzet.

Het tewerkstellingsverloop in West-Vlaanderen contrasteerde gunstig met de evolutie in het Rijk. In West-Vlaanderen steeg de tewerkstelling van 4.995 arbeiders op 30 juni 1947 tot 5.319 op 30 juni 1959 (+ 6,5 %); in het Rijk viel de tewerkstelling terug van 21.891 tot 18.938 (— 13,5 %). Er valt echter een vermindering van het aantal bedrijven waar te nemen; het aantal bedrijven verminderde in West-Vlaanderen met 73 eenheden of 36,1 % en in het Rijk met 477 eenheden of 34,1 %.

De schoennijverheid in West-Vlaanderen

Arbeidsbevoorrading

Kontakt onderwijs - industrie

WESTVLAAMSE
BEDRIJVEN

De enquête sloeg op 66 bedrijven met minstens 5 tewerkgestelden. De tewerkstelling in deze bedrijven omvatte circa 93 % van de tewerkstelling in de bedrijven van deze grootteklasse (1).

Izegem vormt samen met Emelgem het centrum bij uitstek van de Westvlaamse schoennijverheid. De 5 bedrijven met meer dan 200 arbeiders zijn allen te Izegem gelokaliseerd en van de 7 bedrijven met 100 à 200 tewerkgestelden zijn er 2 te Izegem en 5 te Emelgem gevestigd. Ardoorie bezit 2 ondernemingen met 50 à 100 tewerkgestelden, Izegem telt er 8 en Emelgem 2. Van alle overige lokaliteiten heeft alleen Tielt 2 bedrijven met een tewerkstelling van 20 à 50 personen en tellen Dentergem en St.-Michiels elk 1 bedrijf van die grootteklasse.

Op de 66 geënquêteerde bedrijven zijn er 54 in het arrondissement Roeselare gevestigd, 6 in het arrondissement Tielt, 3 in het Kortrijkse en 3 in het Brugse. 24 bedrijven tellen minder dan 20 arbeidskrachten en 18 bedrijven hebben 20 à 50 arbeiders in dienst, er bestaat dus nog een duidelijk overwicht van de kleine ondernemingen.

Izegem (75 %) en Emelgem (18 %) groeperen samen 93 % van de totale tewerkstelling in de Westvlaamse schoenindustrie. De gemiddelde bedrijfsgrootte is 106 eenheden te Izegem, 80 te Ardoorie en 56 te Emelgem; het algemeen gemiddelde is 75 eenheden.

(1) In de bedrijven met minder dan 5 tewerkgestelden worden ongeveer 80 personen tewerkgesteld.

De tewerkstelling ligt bovendien sterk geconcentreerd in enkele grote ondernemingen. 3 bedrijven met meer dan 500 tewerkgestelden groeperen 38,2 % (1.898 personen) van de totale tewerkstelling; in 12 bedrijven met meer dan 100 tewerkgestelden (18 % van het aantal bedrijven) valt ruim 2/3 van de totale tewerkstelling.

Bijna de helft van de geënquêteerde bedrijven worden als eenmanszaak gedreven. De N.V. is de meest voorkomende vorm bij de grote bedrijven; de N.V.'s concentreren circa 46 % van de tewerkstelling in 16 % van het aantal bedrijven en de gemiddelde tewerkstelling bereikt er 210 personen tegenover slechts 61 in de P.V.B.A.'s.

De ontwikkeling van de schoennijverheid in West-Vlaanderen nam een aanvang omstreeks het einde van de vorige eeuw en kende een versnelling in de jaren volgend op de eerste wereldoorlog. De nog huidige bestaande ondernemingen die opgericht werden vóór de eeuwwisseling zijn weliswaar slechts ten getale van 8, doch de tewerkstelling in deze bedrijven belooft 1.833 eenheden of 37 % van de totale tewerkstelling. Ze omvatten 2 bedrijven met meer dan 500 tewerkgestelden, 1 met 100 à 200, 3 met 50 à 100 en 2 met 20 à 50 tewerkgestelden. Na 1900 volgde een tijdelijke stilstand; in 3 bedrijven daterend van de periode 1900-14 bedraagt de tewerkstelling gezamenlijk amper 126 personen. Tussen 1918 en 1930 werden 16 bedrijven opgericht met een huidige tewerkstelling van 1.456 personen (29 %). De volgende periodes zagen de oprichting van een vrij groot aantal bedrijven doch de tewerkstelling bleef meestal eerder beperkt.

Izegem is steeds het centrum bij uitstek van de schoennijverheid geweest. Op de 8 bedrijven daterend van vóór de eeuwwisseling zijn er 6 te Izegem te situeren (tewerkstelling 1.728 personen); 46 % van de tewerkstelling te Izegem valt in bedrijven van vóór 1900. Emeigem is in een ietwat later stadium tot ontwikkeling gekomen; 43 % van de tewerkstelling valt in bedrijven daterend van de tussenoorlogse periode en slechts 2 % in een bedrijf van vóór 1914. Behoudens een middelgrote onderneming te Ardooe dateren alle ondernemingen in andere lokaliteiten van na 1914.

De tewerkstelling in de schoennijverheid omvat weinig bedienden (5 %). De vaardigheid en de scholingsgraad van de werklieden blijkt vrij hoog te liggen. De vrouwelijke tewerkstelling die circa 55 % van de totale tewerkstelling omvat, heeft een andere structuur dan die van de mannen; de scholingsgraad ligt er opvallend lager.

Een strukturelement dat volle aandacht verdient is het belang van de thuisarbeid in het produktieproces en de verschuiving van mannelijke naar vrouwelijke arbeidskrachten. Het in oorsprong ambachtelijk karakter van de Westvlaamse schoenindustrie kan nog onderkend worden in de niet volledige omschakeling naar de fabrieksmatige produktie. Volgens de gegevens van de enquête waren op 30 juni 1960 nog 657 thuisarbeiders, voor 96 % gevormd door vrouwen, in het produktieproces ingeschakeld, dit is 13 % van de totale tewerkstelling. De grote bedrijven tellen slechts weinig thuisarbeiders; in de bedrijven met 200 en meer tewerkgestelden is het aandeel van de thuisarbeiders in de totale arbeidsbezetting slechts 3,5 % tegenover 21 à 23 % in de kleinere ondernemingen. Alhoewel nog vrij belangrijk is de betekenis van de thuisarbeiders sinds 1938 sterk teruggelopen. Volgens de gegevens van de enquête vormden de thuisarbeiders in 1938 circa 40 % van de totale tewerkstelling waarin het aandeel van de mannen zeer groot was (63 %). In de onmiddellijke naoorlogse jaren kwam hierin een vlugge ommekeer; reeds in 1947 was het aandeel van de thuisarbeiders teruggelopen tot 19 % waarin de mannen nog enkel voor 25 % tussenkwamen. De tewerkstelling van mannelijke thuisarbeiders blijft op heden praktisch beperkt tot 1 bedrijf. Niet enkel bij de thuisarbeiders doch ook wat betreft de tewerkstelling op het atelier heeft de verhouding van de tewerkstelling van mannen en vrouwen belangrijke wijzigingen ondergaan; in 1947 bestond

deze tewerkstelling nog voor 59 % uit mannen tegenover 50 % in 1960. De verdere mechanisering van het produktieproces werkt deze verschuiving in de hand; er ligt evenwel een rem in de mogelijkheden van de arbeidsmarkt.

Ruim 2/3 van de tewerkstelling valt in ondernemingen die zich toeleggen op de fabricatie van damesschoenen; circa 60 % van de bedrijven produceren onder één enkel merk.

Een ernstig probleem van de schoenindustrie zijn de sterke seizoenschommelingen in de tewerkstelling; de periode tussen de zomer- en winterkollekties wordt veelal overbrugd door het gedeeltelijk werkloos stellen van het personeel gedurende 2 à 3 dagen per week.

De rekrutering van de arbeidskrachten geschiedt voor 83 % uit eigen gemeente en aangrenzende gemeenten en voor 92 % uit eigen arrondissement.

De bestaande uitrusting zou toelaten de huidige tewerkstelling nog met circa 1.600 eenheden op te drijven zonder behoefte aan breedteinvesteringen.

De evolutie van de tewerkstelling over de periode 1938-60 wijst op een regelmatige doch eerder beperkte groei. In de enkele bedrijven (17) waarvan de evolutie van de tewerkstelling tussen 1938 en 1947 kon gevolgd worden bedroeg de toename van de tewerkstelling 370 eenheden of 30 % terwijl tijdens deze periode 139 arbeidsplaatsen geschapen werden in 13 nieuwe bedrijven. Tussen 1947 en 1950 groeide de tewerkstelling in de 41 in de analyse betrokken bedrijven van 3.032 arbeiders tot 3.366 of met 11 % en werd werkgelegenheid geschapen voor 12 personen in 1 nieuw bedrijf. Tussen 1950 en 1955 steeg deze tewerkstelling tot 3.829 eenheden waarvan 303 in 9 nieuw opgerichte ondernemingen. De tewerkstelling nam verder toe tot 4.320 eenheden in 1957; in 4 nieuw opgerichte bedrijven waren 89 personen tewerkgesteld. Tussen 1957 en 1958 werd de tewerkstelling in de reeds bestaande bedrijven uitgebreid tot 153 eenheden en bracht een pas gestichte onderneming werkgelegenheid voor 71 personen. Na 30 juni 1958 kwamen geen nieuwe ondernemingen meer tot stand. De inzinking in de conjunctuur veroorzaakte een lichte vermindering in de tewerkstelling in 1959 (— 45 personen of 1 %) doch het jaar 1960 bracht de tewerkstelling opnieuw op het niveau van 1958.

De tewerkstelling in de bedrijven die reeds op 30 juni 1947 actief waren steeg van 3.032 in 1947 tot 3.845 in 1960 of met 27 %; de invloed van de conjunctuur blijkt tamelijk gering. Deze toename is hoofdzakelijk te danken aan de uitbreiding van een viertal grote ondernemingen. In 3 ondernemingen met een huidige tewerkstelling van meer dan 500 personen steeg de arbeidsbezetting van 845 personen in 1947 tot 1.818 in 1960 (+ 115 %); een vierde onderneming kende een groei van ruim 100 eenheden (+ 90 %). Deze beweging werd doorkruist door een sterke terugloop van de tewerkstelling in enkele vroeger middelgrote ondernemingen; aldus viel de tewerkstelling in 2 bedrijven terug van 431 arbeiders in 1947 tot 243 in 1960.

In de 15 in de analyse betrokken bedrijven die na 1947 werden opgericht bedroeg de tewerkstelling op 30 juni 1960 706 personen.

De verwachtingen inzake mogelijke wijzigingen in de tewerkstelling werden doorgaans zeer vaag geformuleerd. Slechts 9 ondernemingen rekenden op een uitbreiding van de tewerkstelling in de eerstvolgende jaren; de voorziene uitbreiding in de jaren 1961-62-63 bedraagt slechts circa 175 eenheden.

De arbeidsbevoorrading stuit doorgaans niet op bijzondere moeilijkheden; tijdens het hoogseizoen ontstaat een tekort aan opdoensters, thuis- en fabriekstiksters, doch geteeld op het tijdelijk karakter van deze behoefte

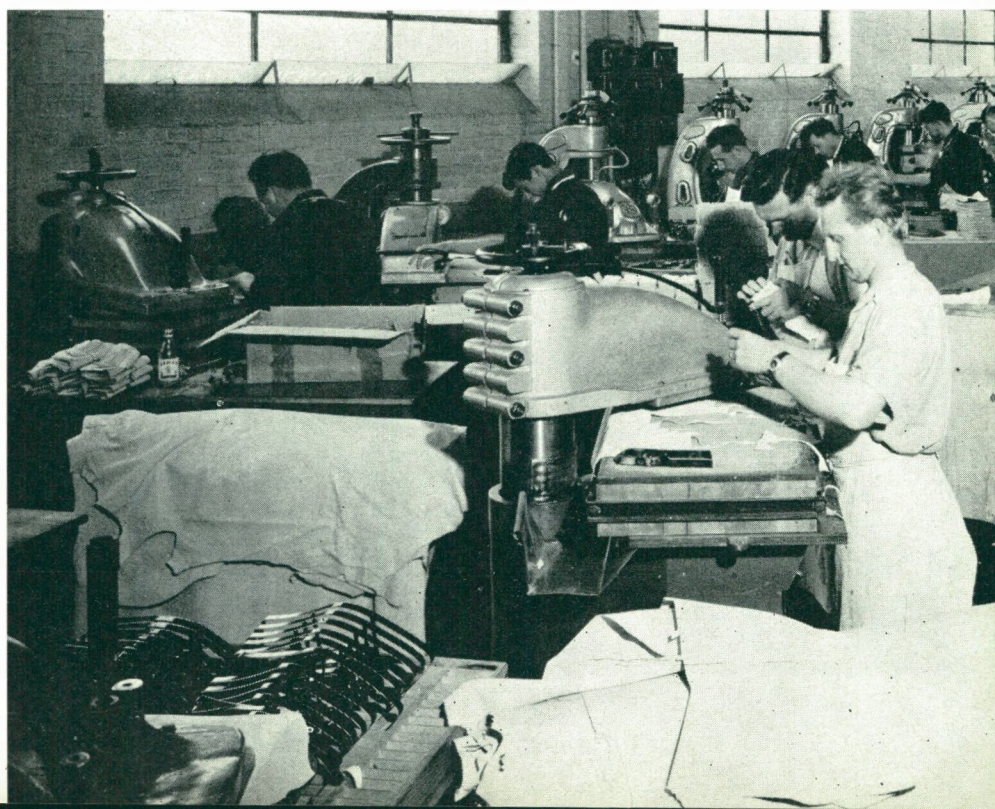
is oplossing van het probleem zeer moeilijk.

De vorming van de arbeidskrachten geschiedt overwegend op het atelier. Voorzien mag worden dat in de toekomst — eens dat de reserve aan vroegere thuisarbeiders is uitgeput — een verhoogde behoefte aan jongeren gevormd in het vakonderwijs zal ontstaan. Het stelsel van de beroepsherscholing door bemiddeling van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening geniet eerder geringe belangstelling; in voorkomend geval wordt deze herscholing vooral gezien onder de vorm van individuele herscholing in de firma.

In het vakonderwijs worden op heden te weinig jongeren opgeleid die in de toekomst de taak van de ouderen in de schoenindustrie zullen moeten overnemen. De sterke seizoengevoeligheid in de produktie die leidt tot een omvangrijke gedeeltelijke werkloosheid weerhoudt echter de jongeren tot toetreding in deze bedrijfstak. Overleg tussen ondernemers, aangepaste financiering van de voorraad, beïnvloeden van de kopersgewoonten en het mode-element, individuele of kollektieve aanpak van nevenprodukten kan een uitweg bieden.

Bedoeld rapport van het W.E.S. levert ongetwijfeld belangrijk materiaal, zowel voor de ondernemers zelf, die de evolutie van de eigen bedrijvigheid aan die van de gehele bedrijfstak kunnen toetsen, als voor de werknemersorganisaties en het onderwijs voor wie deze analyse als leidraad kan gelden bij de oriëntering van de jongeren.

W.E.S.

*Moderne
schoenfabriek
afdeling
kappen.*

(Foto
Studio Dejonghe)